

5. Perz P. Ocena efektywnosci i ryzyka w bankach notowanych na GPW w Warszawie w latach 2004–2009 // Finansowy Kwartalnik Internetowy «e-Finanse». – 2010. – Vol. 6. – P. 74–85.
6. Офіційний веб-сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.
7. Маслак Н. Г. Використання економетричного підходу для оцінки ефективності банків України // Вісник Сумського національного аграрного університету. – 2010. – № 1 (28). – С. 40–47. – (Серія: Фінанси і кредит).
8. Сидорова А. В., Жмайло М. А. Ефективність банківської діяльності: статистична оцінка та моделювання // Статистика України. – 2010. – № 1. – С. 46–52.

Чаплыга В. В.

Методы оценки эффективности банков с учетом риска

Рассмотрены основные методы оценки эффективности деятельности банков с учетом риска. Показана возможность применения метода анализа волатильности ROE для внешней оценки эффективности деятельности банков с учетом риска на основе опубликованных статистических данных.

Ключевые слова: *методы, внешняя оценка, эффективность, риск, банк.*

Chaplyha V. V.

Methods for evaluating the performance of banks allowing for risk

Was explored basic methods performance evaluation of banks activities with taking into account the risks. Shown possibility of applying the method of analysis of the volatility of ROE for external evaluating the performance of banks allowing for risk on published statistics.

Key words: *methods, external evaluation, performance, risk, bank.*

Чаплыга Володимир В'ячеславович – асистент кафедри обліку і аудиту Львівського інституту банківської справи Університету банківської справи Національного банку України (м. Київ).

УДК 336.71

М. О. Огерчук

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТРАНСФОРМАЦІЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

Досліджується теоретичні основи поняття «трансформація», передумови та необхідність проведення трансформаційних процесів у банківській системі. Запропоновано основні методи та моделі трансформації банківської системи.

© М. О. Огерчук, 2013

Ключові слова: банківська система, трансформація, економічна система.

Постановка проблеми. Останні десятиліття світ живе у глобально зміненій системі, яка суттєво відрізняється від попередньої, в якій діюча модель ринку виявилась неефективною, про що свідчать фінансова, економічна та структурна кризи. Кризові процеси ставлять перед урядами багатьох країн, у тому числі й України, завдання подолання негативних соціально-економічних наслідків та активізації трансформаційних процесів.

Актуальність теми. Глобальна фінансово-економічна криза стала черговим викликом світовій цивілізації, обумовила невизначеність перспектив глобальної та національних економік, прискорила пошук шляхів модернізації економічних систем. Причиною структурних деформацій світової економіки є її існуюча модель глобалізації, яка відтворює загальну нерівномірність і загострює економічні суперечності. Як вважає Дж. Стігліц, сьогодні глобалізація «не працює» ні на бідних, ні на збереження навколишнього середовища, ні на стабільність світової економіки.

Глобалізація – через механізм перерозподілу у формі фінансів, кредиту, грошового обігу, а також розвиток комунікацій, транспорту і засобів зв'язку, підвищення мобільності факторів виробництва між різними державами та можливості обмінюватись досвідом, знаннями, спеціалістами, технологіями та іншим – створює умови для синхронізації трансформаційних процесів у різних країнах. У цьому контексті ускладнення економічних структур відбувається не лише в найрозвиненіших країнах, а й у країнах, що перебувають на нижчих щаблях розвитку [1, с. 31]. Так, події останніх років у світовій економіці підтвердили – будь-які зміни у сфері фінансових і грошово-кредитних відносин неминуче позначаються на економічному розвитку країн, тим більше в умовах дедалі зростаючої залежності країн одна від одної [2]. Після світової кризи 2008–2009 рр. необхідна серйозна переоцінка процесів, які відбуваються на фінансових ринках, перегляд базових принципів і осмислення нових результатів фінансової глобалізації, що дозволить розробити рекомендації щодо забезпечення конкурентоспроможності національного фінансового ринку. У таких умовах різко актуалізується питання проведення трансформації у вітчизняній економіці, у тому числі й у банківському секторі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематику трансформації економічних систем досліджували як вітчизняні, так і зарубіжні науковці. Значний внесок у розвиток теорії та методології економічних трансформацій зробили В. Базилевич, Л. Бальцерович, А. Гальчинський, В. Геєць, П. Єщенко, Ю. Зайцев, В. Іноземцев, А. Колганов, П. Леоненко, В. Савчук, Дж. Стігліц, А. Чухно та ін. Але поза увагою дослідників залишаються питання, що стосуються сутності та необхідності проведення трансформації саме банківської системи.

Метою статті є дослідження теоретичних положень трансформації банківської системи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Процес трансформації полягає у зміні компонентів, параметрів, пропорцій і зв'язків економічної системи у процесі переходу в новий якісний стан, під впливом зовнішнього середовища. Трансформаційний процес має динамічну природу, яка виступає як процес і результат, що призводить до аналізу процесу зміни системи з оцінкою її якісного стану. Ця оцінка системи здійснюється перш за все тоді, коли потрібно підтримати її життєздатність і примноження потенціалу розвитку [3].

Поняття «трансформація» (лат. *transformatio*) означає перетворення, перевтілення, зміну виду, форми, властивостей чого-небудь. Можна виділити такі підходи до розуміння поняття «трансформація»:

- трансформація – це перетворення виду, форми, істотних властивостей тих чи інших об'єктів, тобто процес, що стосується як специфічних закономірностей функціонування об'єкта, так і його внутрішньої структури і зовнішньої форми [4];
- трансформація – докорінна зміна внутрішньої побудови економічної системи, взаємозв'язків між її елементами, закономірностей цих взаємозв'язків, що приводить до зміни основних системних якостей, які визначають економічну сукупність як єдине ціле [5];
- трансформація – це не просто пристосування (мімікрія) якоїсь системи до умов господарювання, а заміна попередньої економічної системи якісно новою (системна трансформація) або значні якісні зміни економічної системи, у результаті яких виникає і починає діяти новий господарський механізм (внутрішньосистемна трансформація) [6];
- трансформація – процес безперервного перетворення, видозміни систем, що охоплює системи всіх рівнів (мікро-, мезо-, макро-, мега-) в їхній єдності, взаємозв'язку і взаємопроникнення, оскільки їх розвиток утворює єдиний процес економічного руху і зміни [7];
- трансформація – процес, що закінчується умовним виходом системи на новий рівень стійкого економічного зростання і стабілізації соціально-політичних структур, які докорінно змінюють систему національного господарства, темпи розвитку виробництва, поведінку суб'єктів і взаємодію економічних інститутів [8];
- трансформація – це перетворення структур, форм і способів економічної діяльності, зміна її цільової спрямованості;
- трансформація – процес заміни констатуючих ознак одного господарського порядку подібними ознаками іншого порядку, наслідком чого є докорінне перетворення економічної системи в цілому [9].

Таким чином, під трансформацією варто розуміти якісні та кількісні перетворення в економічній системі, будь-якого рівня, її вихід за межі стабільного функціонування і перехід у стан нерівноваги, кількісних і якісних змін різної інтенсивності і спрямованості, задля приведення параметрів економічної системи до стану якісних і кількісних показників, які зможуть задовольняти мету таких перетворень.

Основною метою трансформації є подолання негативних наслідків економічної, екологічної та соціальної кризи в суспільстві задля забезпечення економічної безпеки, ефективність управління якою залежить від урахування комплексу факторів економічної, соціальної та екологічної спрямованості [4].

Щодо трансформації банківської системи, то об'єктивні передумови і необхідність проведення трансформаційних процесів у ній зображено на *рис. 1*.

Рис. 1. Передумови трансформації банківської системи

Примітка. Розроблено за [10–12]

Таким чином, під трансформацією банківської системи варто розуміти якісні та кількісні перетворення в системі, зміну міжструктурних і міжсистемних зв'язків, а також основних характеристик (системних якостей) банківської системи, на будь-якому рівні, спрямованих на підвищення надійності і стійкості, ліквідності та платоспроможності банківської системи України, забезпечення достатньої капіталізації банківської системи та стабільної роботи платіжної системи, захист інтересів кредиторів і вкладників, запобігання або подолання кризових явищ у ній із урахуванням глобальних тенденцій на світовому фінансовому ринку та національних особливостей економіки,

підвищення ефективності діяльності, зростання довіри до цих банківської системи внаслідок концентрації або розділення капіталу, розширення або спеціалізації, переорієнтації діяльності банків, створення банківських об'єднань, реорганізації діючих банків (у формі злиття, приєднання, поділу чи виділення), зміни юридичного статусу банківських установ або ліквідації.

Варто зазначити, що трансформаційні зміни на різних щаблях банківської системи призводить до виникнення ефекту «ланцюгової реакції», наслідком якої стає поширення її дії з глобального макrorівня на первинних суб'єктів господарювання (рис. 2).

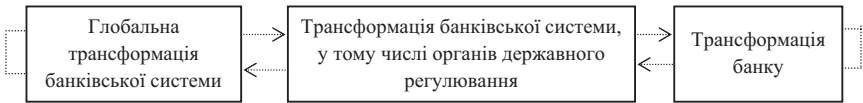

Рис. 2. Діалектика трансформаційних процесів

Трансформація банківської системи розглядається як стадійний процес із виділенням рівнів, що залежать від початкового стану системи та основоположної функції переходу. Кожній стадії трансформації відповідає своя модель (рис. 3).

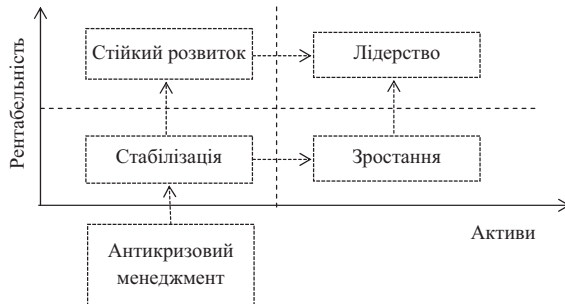

Рис. 3. Моделі трансформації банківської системи

Перехід з одної стадії трансформації на іншу пов'язаний зі зміною моделі і основними методами трансформації (табл.).

На сьогодні в умовах посткризового розвитку стратегічним напрямом відновлення конкурентоспроможної та ефективно функціонуючої банківської повинні стати:

- дедоларизація української економіки;
- формування внутрішнього довгострокового ресурсу;
- оптимізація діяльності банків з іноземним капіталом, що направлена на виконання основної функції банківської системи – кредитування української економіки;

- посилення нагляду за діяльністю банків на індивідуальній основі з акцентом на відносні, а не кількісні показники;
- зупинення інфляційних процесів і мінімізація процентних ставок;
- формування інфраструктури ринку проблемних активів;
- розробка і реалізація довготермінових заходів із поетапним контролем досягнення країною поставлених цих стратегічних цілей [13].

Таблиця

Основні методи та моделі трансформації

Модель	Основна функція	Основні методи трансформації
Антикризовий менеджмент	Перехід до платоспроможного стану	Ліквідація збиткових банківських установ Зміна структури активів і капіталу Зміна структури власності Організаційно-структурна трансформація, проведення реструктуризації та реорганізації Удосконалення нормативно-правової бази
Стабілізація	Перехід до фінансової стабільності	Збільшення рентабельності Скорочення витрат Проведення ефективного маркетингу для підвищення довіри до банківської системи Захоплення нових ринків, збільшення клієнтів Запровадження системи планування та контролінгу Удосконалення інструментів мінімізації та запобігання ризикам
Стійкий розвиток	Перехід до сталого розвитку	Зміна системи управління фінансами та інвестиціями Запровадження сучасних інформаційних технологій
Зростання	Перехід до збільшення обсягів діяльності	Удосконалення управління проблемними активами та збільшення обсягів проведення активних операцій Залучення нових інвесторів
Лідерство	Перехід до конкурентоспроможної та ефективно функціонуючої системи	Збільшення припливу іноземних інвестицій Активізація процесів злиття і поглинання Запровадження нових продуктів Удосконалення структури управління

Також, щоб банківська система України здатна була виконувати її базові функції, треба позбутися розчленування банківської системи і зробити її цілісною щодо свого призначення, щоб кожен окремих банк і всі разом працювали в одному напрямі – забезпечення фінансовими ресурсами української економіки, отримуючи при тому свої прибутки. Це вимагає від банківської системи сформувати достатньо капіталізовану банківську систему, обсяг якої здатний протистояти можливим ризикам, що, у свою чергу, підвищуючи рівень довіри до банківських установ, дає їм змогу акумулювати достатні обсяги довгострокових грошових ресурсів, які можуть бути інвестовані на потреби реального сектору, зумовлюючи принципові можливості забезпечення довготривалого і стійкого економічного зростання з усіма його бажаними наслідками щодо забезпечення високої зайнятості та належних соціальних стандартів.

Висновки. Отже, будь-яким системам, у тому числі й банківській, необхідно ініціювати процес введення трансформацій для того, щоб збільшувати вартість структури, відповідати попиту ринку або для впровадження антикризових чи інших стратегій. Проблема трансформації ставить безліч питань, серед яких важливе місце займає питання, пов'язане з вибором напрямку трансформації тієї чи іншої економічної системи. Банківський сектор України на сьогодні належним чином не виконує функцію фінансового забезпечення стабільного економічного розвитку. Характерними ознаками для нього є: зменшення обсягів надання фінансових послуг, особливо обсягів кредитування бізнесу й населення; значна частка проблемних активів у портфелі банків; брак довгострокових фінансових ресурсів; низький рівень стійкості банківської системи до кризових явищ, викликаний низькою капіталізацією. Тому потрібно провести низку заходів, пов'язаних із трансформацією банківської системи, які б ґрунтувались на таких засадах, як світові умови глобального розвитку, національні пріоритети, реальний стан економіки і суспільства.

Список використаної літератури

1. Структурні зміни та економічний розвиток України : монографія / [Геєць В. М., Шинкарук Л. В., Артьомова Т. І. та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук Л. В. Шинкарук ; НАН України. Ін-т екон. та прогноз. – К., 2011. – 696 с.
2. Іващук І. Напрями трансформації вітчизняної банківської системи в умовах глобальних дисбалансів / І. Іващук, О. Іващук // Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє. – 2011. – Вип. 16. – С. 99–109.
3. Журба І. Є. Науково-методологічні засади трансформації економічних систем транскордонного співробітництва країн Центральної та Східної Європи / І. Є. Журба // Зб. наук. пр. Хмельницького ін-ту соціальних технологій Університету «Україна». – 2010. – № 2. – С. 183–189.
4. Грицишен Д. О. Глобалізаційні процеси як фактор впливу на економічну безпеку: необхідність трансформації економічних систем в напрям стійкого розвитку / Д. О. Грицишен, О. А. Лаговська // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю й аналізу. – 2012. – Вип. 1 (22). – С. 95–101.
5. Клімова О. І. Структурні зміни в економіці: основні поняття та види [Електронний ресурс] / О. І. Клімова. – Режим доступу : <http://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/21839/1/Klimova.pdf>.
6. Гражевська Н. І. Відображення трансформаційних процесів у системі категорій соціально-економічної динаміки / Н. І. Гражевська // Економічна теорія. – 2007. – № 4. – С. 19–29.
7. Вихарев В. В. Понятие, сущность и содержание трансформации социальной-экономической системы в современной экономической науке / В. В. Вихарев // Вестник Южно-Российского государственного технического университета. – 2012. – № 3. – С. 132–135.
8. Хузина Г. Г. Вопросы экономической теории. Макроэкономика [Электронный ресурс] / Г. Г. Хузина // Проблемы современной экономики : Евразийский международный научно-аналитический журнал. – 2010. – № 4. – Режим доступа : <http://www.m-economy.ru/art.php?nArtId=3337>.
9. Трансформаційна економіка : навч. посібник / В. С. Савчук, Ю. К. Зайцев, І. Й. Малий та ін. ; за ред. В. С. Савчука, Ю. К. Зайцева. – К. : КНЕУ, 2006. – 612 с.
10. Решетило В. П. Ринковий трансформаційний потенціал банківських інститутів та проблеми його реалізації / В. П. Решетило // Вісник УАБС НБУ. – 2003. – № 2. – С. 75–78.

11. Дзюблук О. Розвиток банківського сектору в умовах деформації світового фінансового простору / О. Дзюблук // Вісник Національного банку України. – 2011. – № 10. – С. 76–83.
12. Дзюблук О. Проблеми забезпечення ефективного функціонування банківської системи в перехідній економіці / О. Дзюблук // Вісник НБУ. – 2005. – № 3. – С. 30–35.
13. Аналітична записка «Уроки банківської кризи 2008–2009 років і шляхи стратегічної трансформації банківської галузі України» [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Асоціації українських банків. – Режим доступу : http://aub.org.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=3921&menu=104&Itemid=96.

Огерчук М. А.

Теоретические основы трансформации банковской системы

Исследуются теоретические основы понятия «трансформация», предпосылки и необходимость проведения трансформационных процессов в банковской системе. Предложены основные методы и модели трансформации банковской системы.

Ключевые слова: *банковская система, трансформация, экономическая система.*

Oherchuk M. O.

Theoretical basis of the transformation of the banking system

The theoretical basis of the concept of «transformation», the background and necessity of transformation in the banking system are examined in the article. The main techniques and model of the banking system transformation are offered.

Key words: *banking, transformation, economic system.*

Огерчук Марія Олександрівна – аспірант Університету банківської справи Національного банку України (м. Київ).

УДК 657:336.71

Ю. О. Колчар

КЛІЄНТСЬКА БАЗА ЯК ОСНОВНИЙ МОТИВ ПРИДБАННЯ УКРАЇНСЬКИХ БАНКІВ

Проаналізовано економічну суть клієнтської бази як нематеріального активу банку та особливості її визнання у фінансовій звітності банків. Досліджено найбільші угоди з об'єднання вітчизняних банків із міжнародними. Визначено економічні характеристики нематеріального активу, пов'язаного з базовими депозитами та взаємовідносин із клієнтами як складових частин клієнтської бази банку.

© Ю. О. Колчар, 2013